

ВПРОВАДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

В даний час одним з основних завдань сучасної освіти стає розкриття потенціалу всіх учасників освітнього процесу, надання їм можливостей прояву творчих здібностей. Рішення даних завдань неможливо без варіативності освітніх процесів, у зв'язку з цим з'являються різні інноваційні педагогічні технології, які вимагають глибокого наукового і практичного осмислення. Особистісно орієнтоване навчання найкращим чином відповідає творчому розвитку студентів, оскільки воно спрямовано на задоволення інтересів і потреб майбутніх педагогів, будується з урахуванням їх індивідуальних якостей і відповідає принципам підготовки фахівців. Розвиток освітньої системи вносить зміни у процес підготовки майбутніх фахівців, зокрема від випускників педагогічних вищих навчальних закладів, сучасне суспільство вимагає не лише теоретичних знань, але й високого рівня практичної підготовки, здатності швидко адаптуватися до умов професійної діяльності. Це повинно спонукати викладачів активно залучати студентів до навчального процесу, розвитку у них здатності до високої професійної майстерності, самостійного прийняття рішень, перенесення здобутих знань чи способів дій на виконання нестандартних завдань. Для цього процес навчання при вивченні фахових дисциплін повинен бути особистісно орієнтованим, спрямованим на формування у майбутніх фахівців професійних компетентностей.

Особистісно орієнтоване навчання має забезпечити розвиток і саморозвиток особистості, виходячи з виявлення його індивідуальних особливостей. Технологізація особистісно-орієнтованого процесу передбачає спеціальне конструювання навчальних текстів, дидактичного матеріалу, методичних рекомендацій до його використання, типів навчальних діалогів, форм контролю за особистим розвитком студентів у ході оволодіння знаннями.

Особистісно орієнтована технологія навчання передбачає співпрацю та співтворчість студента та викладача. Головним суб'єктом навчального процесу є студент. Основним завданням викладача у процесі навчального процесу є спостереження за розвитком здібностей студентів, визначити особисті переваги у роботі з навчальним матеріалом, розкрити та розвинути їх індивідуальні здібності. Зважаючи на це особистісно орієнтоване навчання має на меті: розвивати індивідуальні пізнавальні здібності кожного студента, допомогти їм пізнати себе, самовизначитись та самореалізуватись, сформувати в них культуру життєдіяльності, яка дає змогу продуктивно будувати своє життя.

Особистісно орієнтоване навчання у вищій школі ґрунтується на певних принципах:

- пріоритет індивідуальності, самоцінності студента, який є суб'єктом навчального процесу;
- співвіднесення освітніх технологій на всіх рівнях освіти із закономірностями професійного становлення особистості;
- визначення змісту освіти рівнем розвитку сучасних соціальних, інформаційних, виробничих технологій і майбутньої професійної діяльності;
- випереджувальний характер освіти, що забезпечує формування професійної компетентності майбутнього фахівця;
- визначення дієвості освітнього закладу організацією навчального середовища;
- врахування індивідуального досвіду студента, його потреби в самореалізації, самовизначенні, саморозвитку.

Виконання даних умов дає можливість формуванню і всебічному розвитку особистості, розвитку її творчих здібностей, розкриттю індивідуальності.

Особистісно орієнтоване навчання у вищих навчальних закладах потребує удосконалення змісту освіти, форм і засобів її реалізації, спрямованих на формування і розвиток його особистості, для формування конкурентоспроможного фахівця у своїй галузі.

Для реалізації особистісно орієнтованого навчання слід корегувати лекційно-семінарські та лабораторні заняття введенням елементів монолога студента, діалога, полілога, опори на творчий потенціал та індивідуальні можливості і здібності студентів, співпраці, співтворчості, ігрової форми навчання з вільним вибором ролей, проблемних та навчальних ситуацій. Важливого значення набуває формування у майбутнього вчителя почуття толерантності і емпатійності, які можна розвинути за допомогою такого технологічного прийому, як обмін думок. При вивченні дисциплін професійно-педагогічного блоку слід враховувати соціальне замовлення суспільства на розвиток особистості та враховувати фундаментальні педагогічні дослідження з цієї проблематики, реалізацію методологічних знань з особистісно орієнтованого навчання в практиці на основі поступовості, оновлення, традицій і новаторства. Особливу увагу слід звертати на розвиток професійно-прикладної підготовки майбутніх вчителів, здатних до постійного самопізнання, саморозвитку, самореалізації і самовдосконалення в процесі практичної діяльності в середньоосвітніх навчальних закладах.

Ефективність особистісно орієнтованої освіти значною мірою залежить від правильно вибудованого її змісту, до якого ставлять такі вимоги:

- навчальний матеріал повинен забезпечувати виявлення змісту суб'єктивного досвіду студента, в т. ч. досвіду його попереднього навчання;
- виклад знань викладачем (у підручнику) повинен бути спрямований не лише на розширення їх обсягу, структурування, інтегрування, узагальнення, а й на постійне перетворення набутого суб'єктивного досвіду кожного студента;

- у процесі навчання необхідне постійне узгодження досвіду студентів з науковим змістом здобутих знань;
- активне стимулювання студента до самоцінної діяльності, можливість самоосвіти, саморозвитку, самовираження;
- конструювання і організація навчального матеріалу у такий спосіб, щоб студент сам вибирав зміст, вид і форму при виконанні завдань, розв'язуванні задач тощо;
- виявлення та оцінювання способів навчальної роботи, якими користується студент самостійно, постійно, продуктивно.

До найпоширеніших засобів забезпечення особистісного підходу відносять: світоглядні парадокси, проблемні ситуації, показ криз, що призводять до створення наднових теорій; фундаментальні експерименти та їх обговорення; авторські пізнавальні задачі, вправи, дидактичні ігри; засоби автоматизованого контролю; парадоксальні дослідження, висунення гіпотез; рефлексію логіки викладу; спостереження та експерименти; ефективні технології навчання; різноманітність форм самостійної роботи; розповідь про історії наукових революцій; зміни парадигм та їх значення для розвитку науки та ін.

Використання особистісно орієнтованих технологій має перевагу перед традиційним так, як потребує активності кожного студента, що надає змогу студенту проявити себе, показати свої здібності, вільно висловлювати свою думку та допомагає формувати такі особистісні якості як комунікативність та креативність. Побудова навчального процесу з опорою на особистісно орієнтований підхід дає змогу студентам реалізувати потенційні можливості, проявити індивідуальність, спонукає їх до критичного мислення, самовдосконалення та професійного зростання.

Існує велика кількість педагогічних технологій такі, як використання Інтернет ресурсів та проектна методика, що значною мірою сприяють запровадженню особистісно орієнтованого підходу в навчанні, внаслідок чого відбувається диференціація навчання з урахуванням здібностей, особливостей мислення студентів.

Використання інформаційних технологій в навчанні є досить поширеним та актуальним. Викладання багатьох предметів не може здійснюватись без використання можливостей та засобів, що надає Інтернет. Викладачі можуть дізнаватись про різноманітні підходи щодо викладання певної дисципліни. Це дає унікальну можливість «іти в ногу з часом», самовдосконалюватись та реалізувати свої ідеї. Впровадження ІКТ в навчальний процес сприятиме формуванню творчого та логічного мислення, сприяє розвитку здібностей студентів та стимулює інтерес до предмету.

Досить поширеною технологією особистісно орієнтованого підходу являється дискусія. Завдяки дискусії студенти можуть обговорювати різні питання,

погоджуватись з іншими чи відстоювати власну думку, поважати один одного. Дискусія надає можливість вдосконалювати свої професійні навички завдяки великій самостійній роботі та творчому підходу.

Для підготовки фахівців в умовах традиційного навчання можуть і повинні використовуватися особистісно орієнтовані технології. Більше того, вони досить вільно вписуються в традиційну систему навчання за таких умов:

- до процесу навчання, а також до студентів, викладач сам змінює підхід та усвідомлює, що в педагогічному процесі студент, а не викладач є основною фігурою;

- самостійне набуття та можливість застосування отриманих знань є пріоритетними;

- у процесі спілкування зі студентом у будь-яких ситуаціях неодмінно виявляється повага до особистості;

- пізнавальна діяльність студента є головним у процесі навчання;

- окремого значення набувають спільні міркування, дискусії, дослідження, а не запам'ятовування й відтворення знань.

Особливого значення також набуває роль викладача, його професіоналізм, вміння діагностувати і враховувати індивідуальні особливості студента не тільки в знаннях, але й у психологічному аспекті, готувати відповідні навчальні матеріали, плани, програми. Усе це вимагає від викладача високої професійної майстерності, такту, цілком певних особистісних і професійних якостей.

З усього різноманіття педагогічних технологій, найкращі ті, котрі можуть досить органічно і легко бути поєднані з традиційним навчанням, яке сьогодні існує у наших закладах освіти, тому що, розвиток освіти має йти еволюційним шляхом і кожне нововведення повинне бути ретельно підготовлене, що передбачає, перш за все, його усвідомлення й освоєння викладачами.

Потрібно зазначити, що мета розвитку особистості майбутнього фахівця потребують змін і в доборі змісту навчання. У процесі вивчення фахових дисциплін викладачам необхідно звернути увагу не лише на засвоєння певного обсягу навчальних відомостей, заучування окремих способів дій, а на процес формування фундаментальних знань. Тобто, зміст навчання повинен бути не лише об'єктом оволодіння, але й засобом розвитку студентів. Важливо, щоб студенти при цьому займали активну позицію, оскільки знання можуть бути вироблені тільки самим суб'єктом внаслідок його власної активності.

Метод проектів є однією з педагогічних технологій, яка відображає реалізацію особистісно орієнтованого підходу в освіті. Означена технологія використовується для побудови процесу навчання, спрямованого на активізацію діяльності студентів відповідно до їх інтересів у здобутті певних знань і відчутного теоретичного чи практичного результату. Тому при реалізації методу проектів необхідно використовувати власну зацікавленість студентів у знаннях і

показувати, де отримані знання можна застосувати у реальному житті. Метод проектів знайшов широке використання в багатьох країнах світу головним чином тому, що він дозволяє органічно інтегрувати знання з різних галузей при рішенні однієї проблеми, дає можливість використовувати одержані знання на практиці, генерує при цьому нові ідеї. Особливістю системи виконання проектів є спільна творча робота викладача та студента.

Роль викладача в проектній діяльності. Проектування в ВУЗі неможливо без організаційної та культурної позиції викладача. На практиці це веде до зміни позиції викладача. З носія готових знань він перетворюється в організатора пізнавальної діяльності своїх студентів. Творчий, нестандартний підхід викладача до проведення занять веде до підвищення мотивації і орієнтований на самостійну діяльність студентів. Роль викладача полягає в постійній консультативній допомозі. Проектна діяльність дозволяє викладачу здійснювати індивідуальний підхід до студента. Змінюється і психологічний клімат на занятті. З авторитетного джерела інформації викладач стає співучасником дослідницького, творчого процесу, наставником, консультантом, організатором самостійної діяльності студентів. А це і є справжнє співробітництво.

Роль студента в проектній діяльності. Проектна діяльність студента – одна з найважливіших складових освітнього процесу. У ході виконання проектних завдань студент виявляється залученим в активний пізнавальний творчий процес на основі методики співпраці. Він занурений у процес виконання творчого завдання, а разом з ним і процес отримання нових і закріплення старих знань з предмету, в рамках якого і проводиться проект. Крім того, студент разом з викладачем виконує власний проект, вирішуючи яку-небудь практичну, дослідницьку задачу. Включаючись, таким чином, реальну діяльність, він оволодіває новими знаннями.

Отже, можна виділити спільні ознаки різноманітних педагогічних методик і технологій, які дозволяють реалізовувати особистісно орієнтовану освіту:

- основною метою є розвиток та саморозвиток особистості з урахуванням його здібностей, нахилів, інтересів, ціннісних орієнтацій і суб'єктного досвіду;
- створюються умови для реалізації та самореалізації особистості;
- можливість обрання студентами змісту, засобів, методів, форм навчання, що забезпечує їх особистісний розвиток;
- варіативність;
- кінцевим продуктом є не лише здобуття знань, вироблення умінь і навичок, а й формування компетентностей.

Отже, особистісно орієнтоване навчання забезпечує перетворення студента з пасивного спостерігача, який засвоює знання та досвід, на активного співрозмовника та співробітника, суб'єкта навчально-виховної діяльності, продуктивної праці.

Таким чином, одним із пріоритетних напрямів у професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів є впровадження особистісно орієнтованих технологій у навчальний процес. Саме у процесі навчання закладаються основи особистісно орієнтованої педагогіки та педагогічної майстерності. Такий підхід дає можливість майбутньому вчителю швидше адаптуватися в умовах сучасної школи до професійної діяльності, успішно розв'язувати проблемні ситуації, що можуть виникати під час навчально-виховної роботи, вміти визначати оптимальні умови педагогічного впливу, аналізувати результати своєї діяльності.

КНЗФПО "КШПФК ІМ.Т.Г. ШЕВЧЕНКА ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ"